

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG LEGFELSŐBB BÍRÓSÁGA

4/2008. PJE

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG NEVÉBEN!

A Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bíróságának Jogegységi Tanácsa a Legfelsőbb Bíróság Polgári Kollégiumának vezetője által kezdeményezett jogegységi eljárásban meghozta a következő

j o g e g y s é g i h a t á r o z a t o t:

I. A Pp. 24. § (2) bekezdése a) pontjának alkalmazása szempontjából a tartási követelés iránti per fogalmába beletartoznak a tartási-, életjáradéki-, illetve öröklési szerződés teljesítése, módosítása, a tartási (öröklési) szerződés életjáradéki szerződéssé alakítása, valamint a szerződés megszüntetése iránti perek is.

II. A tartási-, életjáradéki-, valamint az öröklési szerződés érvénytelenségének megállapítására és az érvénytelenség jogkövetkezményeinek alkalmazására irányuló perekben viszont a pertárgy értékét a Pp. 24. §-a (1) bekezdésének általános szabálya alapján kell meghatározni.

I n d o k o l á s:

I.

A Legfelsőbb Bíróság Polgári Kollégiumának vezetője az 1997. évi LXVI. törvény (Bsz.) 29. § (1) bekezdésének a) pontja és 31. § (1) bekezdésének a) pontja alapján jogegységi határozat meghozatalát indítványozta abban a kérdésben, hogy a Pp. 24. § (2) bekezdés a) pontjának alkalmazása szempontjából mit kell érteni a tartási követelés iránti per fogalmán; ehhez képest alkalmazható-e ez a jogszabályhely a pertárgy értékének számításánál a tartási (életjáradéki) és az öröklési szerződések érvénytelensége, valamint

az ilyen szerződések megszüntetése iránti perekben. A bírói gyakorlat ugyanis nem egységes abban, hogy a törvény e rendelkezése, amely a pertárgy értékének számítását a Pp. 24. §-ának (1) bekezdésében foglalt általános szabálytól eltérően, az esetek túlnyomó részében a felekre (elsősorban a tartásra jogosultra) kedvezőbben határozza meg, csak a szűken vett tartási követelés „iránti” (tehát a jogviszony létrejöttének, fennállásának megállapítására és/vagy teljesítésre, annak megfelelőségére, a jövőbeni vagy lejárt szolgáltatások érvényesítésére, módosítására irányuló) perekre vonatkozik, vagy e speciális rendelkezés hatálya alá vonhatók a tartási (öröklési) szerződés érvénytelenségének megállapítását, valamint a tartási jogviszony megszüntetését célzó perek is.

II.

A legfőbb ügyész álláspontja szerint a Pp. 24. § (2) bekezdés a) pontjának alkalmazása szempontjából a tartási követelés iránti per fogalmába beletartoznak a tartási, életjáradéki, illetve öröklési szerződés teljesítése, módosítása, a tartási (öröklési) szerződés életjáradéki szerződéssé alakítása, valamint a szerződés megszüntetése iránti perek is. A tartási, életjáradéki, valamint az öröklési szerződés érvénytelenségének megállapítására és az érvénytelenség jogkövetkezményeinek alkalmazására irányuló perekben a pertárgy értékét a Pp. 24. § (1) bekezdésének általános szabályai alapján kell meghatározni.

III.

A Polgári perrendtartásról szóló 1952.évi III. törvény (Pp.) a határköri szabályok között foglalkozik a pertárgy értékével, mert vagyoni jogi perekben az határozza meg, hogy a per melyik bíróság hatáskörébe tartozik. (Pp. 22. § (1) bek., 23. § (1) bek. a) pontja). A Pp. 24.§-ának (1) bekezdésében foglalt általános szabály szerint a pertárgy értékének megállapításánál a keresettel érvényesített követelés vagy más jog értéke az irányadó. A 24. § (2) bekezdésének a) pontja értelmében a tartási követelés iránti perekben azonban - az élelmezési követelés, egyéb járadék, más időszakos szolgáltatás vagy haszonvétel iránti perekhez hasonlóan - a pertárgy értékeként a ténylegesen megállapítható összegtől függetlenül, a még teljesítendő valamennyi szolgáltatás értékét, de nem többet mint az egyévi szolgáltatás értékét kell figyelembe venni. Ezt a szabályt a törvény ugyan a keresettel érvényesített követelés vagy más jog értékének számítására mondja, eltérő rendelkezés hiányában azonban ez érvényesül a fellebbezési, továbbá

a felülvizsgálati perérték számításakor is (Pp. 239.§, 270.§ (1) bek.). A tartási követelés fogalmi értelmezésének a fellebbezési eljárásban azért is jelentősége van, mert a tartási vagy egyéb járadékjellegű követelésekre a kis perértékű ügyek eljárási szabályai akkor sem érvényesülnek, ha a fellebbezésben vitatott érték 200 000 forint alatt van (a Pp. - 2008. december 31-ig hatályos - 256/B.§ (2) bek.), a felülvizsgálatban pedig azért, mert ez határozza meg, hogy melyek azok az ügyek, amelyekre az egymillió forintos értékhatártól függő kizárás nem vonatkozik (271.§ (2) bek.). A hatáskör, a fellebbezési szabályok valamint a felülvizsgálat mellett a perérték meghatározása kihat az eljárási illeték mértékére (1990. évi XCIII. törvény [It.] 39.§) valamint az ügyvédi munkadíj összegére is (32/2003.(VIII.22.) IM.r. 3. § (1) bek.).

A Pp. 26. §-a szerint a per tárgyának értékét, a 24-25. §-ok rendelkezéseinek megfelelően a felperesnek kell megjelölnie; ha ez az érték a köztudomással vagy a bíróság hivatalos tudomásával ellentézik, vagy egyébként valószínűtlen, úgyszintén, ha azt az alperes vitássá teszi, a per tárgyának értékét a bíróság határozza meg.

IV.

Az ítélezési gyakorlat a perérték számítása tekintetében egységesnek tekinthető a tartás iránti (a tartás milyensége, teljesítése iránt indított) pereket illetően: azokat a bíróságok a Pp. 24.§ (2) bekezdés a) pontja alá vonják. A tartási (öröklési) szerződés érvénytelenségének megállapítására, illetve megszüntetésére irányuló perekben azonban a bíróságok eltérő gyakorlatot folytatnak. Az - egyes megyéken belül is jelentkező - ellentétes gyakorlatra tekintettel a kérdésben több megyei bíróság szükségesnek látta kollégiumi vélemény nyilvánítását. A különböző megyei kollégiumi vélemények a jogegységi indítvánnyal érintett kérdésben szintén nem egységesek.

Több évtizedre visszatekintve a Legfelsőbb Bíróság gyakorlata sem tekinthető következetesnek. A BH 1985/23. számú eseti határozat szerint az öröklési szerződés megszüntetése iránt indított perben a pertárgy értéke legfeljebb az egy évi szolgáltatás értéke (Pp. 24.§ (2) bekezdés a) pontja). A BH 1995/158. számú eseti határozat a tartási szerződés érvénytelenségének megállapítása iránti perben a Pp. 24.§ (1) bekezdését tartja irányadónak, de az indokolásban arra is kitér, hogy a Pp. 24. § (2) bekezdés a) pontjának speciális szabályát csak a tartási követelés iránti perekben lehet irányadónak tekinteni (ebből következik, hogy nemcsak az érvénytelenségi, hanem a megszüntetési perekben sem). Ezzel szemben

több eseti határozat kimondja, hogy a Pp. 24.§ (2) bekezdés a) pontja szerinti pertárgy érték meghatározás irányadó a tartási (életjáradéki), illetőleg az öröklési szerződés megszüntetése és érvénytelensége iránti perekben (Pfv.V.22 711/1995/5., Pfv.V. 22 773/1995/3., Pfv.V. 22 421/1997/4.).

V.

1. A jogegységi indítványban feltett kérdés eldöntésénél a jogegységi tanács a tartási jogviszony jellegéből indult ki. A tartás különböző ellátási szolgáltatások (élelmezés, gondozás, háztartási munkák, ápolás, gyógykezelés, stb.) természetbeni nyújtását, vagy azok pénzbeli fedezetének biztosítását jelenti, amelyek jellemzője, hogy azokat meghatározott és visszatérő időközökben kell teljesíteni. A tartási igény alapulhat törvényen (pl. a rokонтartás) vagy szerződésen (Ptk. 586.§, 655.§). A szerződésen alapuló tartás általában visszterhes: az eltartott valamilyen vagyoni részesítést (ingatlan tulajdonjog, lakásbérleti jog, örökössé nevezés a hagyatékra vagy annak egy részére, amely az öröklési szerződésnek kötelező tartalma) juttat az eltartójának. A szerződés visszterhessége ellenére a ténylegesen teljesített szolgáltatás és az ellenszolgáltatás értéke között jelentős eltérés lehet (ún. szerencse elem).

A tartási (öröklési) szerződésből eredő vitákban tehát a törvény azért állít a pertárgy értékére speciális szabályt, mert e perekben egyébként - a tartási szerződések jellege folytán - nehézséget jelentene a keresettel érvényesített követelés vagy jog értékének megállapítása. Ezért meghatároz egy olyan időszakot, amelyet az érték szempontjából irányadónak tekint: a még teljesítendő valamennyi (tartási) szolgáltatás értékét, de nem többet mint a tartás egy évi értékét. Ez irányadó akkor, ha a kereset magának a jogviszonynak a megállapítására irányul (fennáll-e a kötelezettség és milyen mértékben a törvény illetve a szerződés alapján), és akkor is, ha teljesítésre. A pertárgy értékének számítása szempontjából nincs jelentősége annak, hogy a felperes csupán lejárt tartásdíjat igényel vagy - a Pp. 122.§ (2) bekezdésének speciális rendelkezése alapján - csak jövőben lejáráó tartásdíjat követel, esetleg mindkettőre kiterjed a keresete, a pertárgy értékét - a ténylegesen érvényesített hátralék vagy jövőbeni követelés összegétől függetlenül - a Pp. 24.§ (2) bekezdésének a) pontja alapján, általában tehát az egy évi szolgáltatás értékében kell megállapítani. Ebből következik, hogy a tartás mértékének módosítása (felemelése, leszállítása, egyes rész-szolgáltatások megváltoztatása) iránti perben a korábban meghatározott, illetve a keresetben írott követelés közötti különbözet egy éves összege lesz a perérték.

2. Azok az indokok, amelyek a pertárgy értékének a Pp. 24. § (2) bekezdésének a) pontja szerinti meghatározását szükségessé tették, a tartási (életjáradéki) szerződés illetőleg az öröklési szerződés megszüntetése esetében is fennállnak. A tartási szerződést ugyanis a Ptk. 589. §-ának (3) bekezdése szerint a felek „megfelelő kielégítésével” kell megszüntetni, amelyet a bíróság határoz meg, és a bíróságnak joga van - a megszüntetési kereset mellett - a szerződést életjáradéki szerződéssé változtatni, amennyiben a szerződés célja ily módon megvalósítható. A kereseti kérelemhez kötöttség elve tehát - az anyagi jog rendelkezései folytán - sajátosan érvényesül, a bíróság - a közös tulajdon megszüntetési perekhez hasonlóan - csak azt a megoldást nem alkalmazhatja, amely ellen a felek mindegyike tiltakozik (pl. a megszüntetési kereset elutasítását az alperes azzal kéri, hogy kifejezetten ellenzi az életjáradéki szerződéssé alakítást). Az, hogy a bíróság - a lefolytatott bizonyítás és a felek érdekeinek kölcsönös mérlegelése alapján - az ítéletében mit fog „megfelelő kielégítésnek” tekinteni, a keresetlevél benyújtásakor, a bizonyítást megelőzően még nem látható előre. Ezáltal a keresettel érvényesített jog vagy követelés értéke sem számítható ki (PJD. V. 446. jogeset). Ezt még akkor sem lehet figyelmen kívül hagyni, ha a felperesnek a Pp. 121. § (1) bekezdésének e) pontja értelmében határozott kérelmet kell előterjeszteni arra nézve, hogy megfelelő kielégítés címén milyen vagyoni igényt érvényesít. Az ettől eltérő jogértelmezés nem egyszer a szerződő felekre is méltánytalan terhet róna, főként olyan esetben, amikor a felek részére megítélt kielégítés lényegesen kisebb mint a tartás ellenében átruházott, illetőleg az öröklési szerződéssel lekötött vagyon értéke (ld. pl. BH 1985.23. jogesetet). Nem szólva arról, hogy jogértelmezési szempontból is az látszik indokoltnak, hogy egyfajta jogviszony fennállása, módosítása és megszüntetése hasonlóképpen kerüljön megítélésre a per költségterheinek meghatározása szempontjából is. A tartási (életjáradéki) valamint az öröklési szerződés megszüntetése iránti perekben tehát a Pp. 24. §-a (2) bekezdésének a) pontja alapján kell a perértéket meghatározni.

3. A tartási (életjáradéki) és öröklési szerződés érvénytelenségének megállapítása és az érvénytelenség jogkövetkezményeinek levonása iránti perek azonban nem érthetők bele a Pp. 24.§ (2) bekezdésének a) pontjában felsorolt perek körébe. Ezekben a perekben az érvénytelenségre hivatkozó fél nem tartási követelést érvényesít, nem is a fennálló tartási jogviszony módosítását vagy megszüntetését kívánja elérni, hanem valamilyen érvénytelenségi ok állításával kíván a kötelemből szabadulni (az eltartott halála után indított perben örökölni). Ezért a perérték számítása az általános szabály szerint (Pp. 24.§ (1) bekezdése) alakul. Abban az esetben, ha az öröklési szerződés érvénytelensége iránt az eltartott halála után jogutóda indítja meg a pert, a

pertárgy értékét annak a vagyoni részesedésnek az értékében kell megállapítani, amit a jogutód az öröklési szerződés érvénytelensége esetén - törvény vagy végintézkedés alapján - többletként örököl. A pertárgy értékének számításánál nem az addig nyújtott tartás vagy a lekötött vagyon értéke az irányadó, hanem a követelésnek (igényelt pénzösszegnek, vagyontárgynak, vagyoni értékű jognak) a keresetlevél benyújtásakor értéke (Pp. 27.§ (1) bek.).

A kifejtettekre tekintettel a Legfelsőbb Bíróság jogegységi tanácsa a Bsz. 27.§-a, 29. § (1) bekezdésének a) pontja, valamint a 32. §-ának (4) bekezdése alapján a rendelkező részben foglaltak szerint határozott.

Budapest, 2008. november 20.

Dr. Wellmann György s.k.
a jogegységi tanács elnöke

Dr. Kőrös András s.k.
előadó bíró

Dr.Kollár Márta s.k
bíró

Dr. Havasi Péter s.k.
bíró

Dr. Murányi Katalin s.k.
bíró

A kiadmány hitelélül:

(Safranyikné Nyáregyházi Klára)
tisztviselő